

УДК 1.14.141

ЦИНІЧНИЙ РОЗУМ З БОКУ ПОЗИТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У БУТТІ ІНДИВІДА

Ернст Д. В.

Таврійський національний університет імені Вернадського, Україна,
Київ

Спростування міфу про негативний аспект цинічного світосприйняття. Формування позиції критичного мислення шляхом дослідження тих чи інших аспектів думок світової спільноти. Цинічний розум з боку позитивних тенденцій у бутті індивіда, тема, яка потребує детального дослідження. Одна з основних проблем полягає у визначенні поняття цинізму. Які чинники можуть сприяти виникненню даного явища у вигляді позитивних формацій? Зважаючи на безліч досліджень з питань духовного розвитку (В.В. Знаков, С.Л. Рубенштейн, В.П. Зинченко, Л.М. Попов) постає проблематика духовного зросту у наш час. Цинічність являє собою заперечення всіх прийнятних людських цінностей. Це поняття характеризує людину з деструктивними нахилами. Мета даної статті полягає у тому, що цинізм як такий, носить в собі лиш функцію саморефлексії, яка необхідна для виживання індивіда.

Ключові слова: цинізм, кінізм, амбівалентність, постмодерн, криза ідентичності, глобалізація.

Ернст Даниил, Циничный ум со стороны положительных тенденций в бытии индивида / Таврический национальный университет имени Вернадского, Украина, Киев

Упрощение мифа про негативный аспект цинического мировосприятия. Формирование позиции критического мышления

путем исследования тех или иных аспектов мыслей мирового сообщества. Циничный ум со стороны положительных тенденций в бытии индивида, тема, которая требует детального исследования. Одна из основных проблем заключается в определении понятия цинизма. Какие факторы могут способствовать возникновению данного явления в виде положительных формаций? Несмотря на множество исследований по вопросам духовного развития (В.В. Знаков, С.Л. Рубинштейн, В.П. Зинченко, Л. Попов) выступает проблематика духовного роста в наше время. Циничность представляет собой отрицание всех приемлемых человеческих ценностей. Это понятие характеризует человека с деструктивными наклонностями. Цель данной статьи состоит в том, что цинизм как таковой, носит в себе лишь функцию саморефлексии, которая необходима для выживания индивида.

Ключевые слова: цинизм, кинизм, амбивалентность, постмодерн, кризис идентичности, глобализация.

Ernst Daniil, The cynically mind from side positive trends in genesis individual / Taurida National V. I. Vernadsky University, Ukraine, Kyiv

This article is dedicated to the phenomenon of cynicism. Here refers to the refutation of the myth of the negative aspect cynical outlook. Formation positions critical thinking through the study of various aspects of the views of the international community. Cynically mind from side positive trends in genesis individual we must in detail research. One major problem is the definition of cynicism. What factors may contribute to this phenomenon as positive formation? Given the many studies on spiritual grow розвумку (V. V Znakov, S.L. Rubenshtein, V.P. Zinchenko, L.M. Popov). We have a problem of spiritual grow. Cynicism is the

negation of all human values acceptable. This concept describes a person with destructive tendencies. The aim is to study cynicism as process self – reflection that is necessary for normal live of human.

Key words: cynicism, ancient cynicism, ambivalence, post – modern, crisis of identity, globalization.

Визначено, що цинізм це певне розчарування в цінностях, які споконвічно плекалися у суспільстві. Та чи варто відносити поняття до деструктивних формацій? Почнемо з того, що цинізм існує з дня народження нової людини, яка недобровільно поривала свій зв'язок з природою і була вимушена творити свій власний світ. Саме амбівалентна структура нашого буття встановила розвиток цього явища. Прикладом може слугувати всім відома історія з Біблії про Каїна та Авеля. В Адама та Єви були двоє синів – Каїн та Авель. Перший син був хліборобом, а другий пастухом. Через деякий час прийшла пора підносити дари Богу. Каїн приніс плоди зі своєї землі, Авель – з приплоду свого стада. Господь прийняв тільки жертву Авеля. Каїн же залишився лише з гірким розчаруванням. «Каин сильно огорчился, и поникло лицо его... И сказал Каин Авелю, брату своему: пойдём в поле. И когда они были в поле, восстал Каин на Авеля, брата своего, и убил его. И сказал Господь Каину: где Авель, брат твой?» (Быт. 4: 5-9). Тут таки і починається цинізм. І полягає він у формі двоякості самої суті Бога. Його образ істоти, яка любить усіх своїх дітей сходиться нанівець ницим лицемірством. І сказав Господь Каїну: де Авель, брат твій? Навіщо всевідаючому Богу опускатися до подібних докорів, звертаючись до Каїна. Мало того, що він ставиться неоднаково до братів, так ще провокує одного до гріховного вчинку. Виходить, що Бог не здатен не тільки передбачити події, а й контролювати їх. Людина закинута в цей світ силоміць, потребує

створення свого власного світу. Бог у процесі становлення, і це пояснюється Страшним судом. Це, свого роду, відстрочка на певний проміжок часу. Із плином цього часового шляху встановиться форма праведного життя та справедливості. Думка про те, що людина повинна шукати свої власні сенси чітко відображається у екзистенціалізмі. Проблематика сенсу простежується в працях Камю, Сартра, Гайдеггера. Екзистенціалізм зображає людину у формації закинutoї в цілком байдужий світ. Її існування не зрозуміле. Тільки від індивіда залежить: яка наповненість має бути в системі життєвих координат. Тобто дане поняття апелює до сентенції внутрішнього вибору людини. Ця позиція, насамперед, ускладнюється тим, що в системі глобалізаційних процесів плюралізм культурних цінностей нівелює певну єдність одного культурного постулату. Відбувається криза ідентичності, яка є однією з основних ознак сучасної світової динаміки. Тому настає нагальна потреба розглядати цинізм не тільки в негативному контексті, а й з боку структури, за допомогою якої ми здатні розглядати явище в контексті широкого соціально – філософського горизонту. В перспективі формацій філософського спектра охоплюється цинізм як цілісна структура, через яку ми зможемо сформулювати нове бачення суспільних феноменів. Негативна конотація цинізму має своє коріння в історичних формаціях античного періоду. Тоді зароджувався так званий кінізм, який вів лінію діаметрально протилежну щодо цінностей, які були прийнятними в тодішньому суспільстві. Перші кініки як Діоген та Антисфен заслужили від сучасників прізвисько собака за свої принципи, які суперечили нормам суспільства. Відомий філософ А.Ф. Лосєв писав, що філософія кініків спиралася на установку: «всі природні потреби людини та будь – які їх задоволення є законними, нормальними, пристойними; все, що в людини є тваринного, з будь – якої точки зору

є низьким, некрасивим – усе це є законним та пристойним» [3, с.67]. Позиція кінізму полягає в контркультурі, яка характеризується повною та необмеженою свободою. Кіники не рахувалися з соціумом, вважаючи повне свавілля доречним. Вони своїми активними діями утверджували своє маргінальне положення стосовно суспільства. Варто підкреслити, що Лосєв та Слотердаєк вважають, що така філософія як кінізм потребує великих зусиль та жертв тому кініки поставали у ролі «теоретиків вічного» [3, с.69]. Цей факт в значній мірі відрізняє кінізм від сучасного цинізму. Оскільки цинізм набуває широкого вживання, саме визначення обертається у форму очевидного поняття. Через це губиться детальний опис самого поняття. Сучасний цинізм на відміну від історичного характеризується ні як контркультура, а як тип який вбудований у саму структуру культури. Сучасний аспект цинізму яскраво наводить П. Слотердаєк у своїй праці «Критика цинічного розуму» «Новий цинізм вже не кидається в очі в тій мірі, в якій би це відповідало складеному враженню щодо нього» [4, с.30]. Сам філософ називає сучасну структуру цинізму дифузною. Тим самим він протиставляє цинізм класичним витокам. Тобто, цинізм діє на етапі усереднення в масовій свідомості суспільства. І це відбувається в цілком несвідомій формі. Як вважає сам П. Слотердаєк цинізм припиняє активну позицію. Чинячи супротив цінностям суспільства, поняття позбавлене будь – яких бажань щодо кардинальних змін у самому суспільному середовищі. Таким чином постає нагальна потреба вдивлятися в суть сучасного цинізму більш детально, бо явище в своїй перспективі є багатограним.

Сучасна людина живе в світі глобальних змін та реконструкцій. Їй вже важче асоціювати себе з конкретним аспектом культури, традиції, нації тощо. Людина вимушена йти на контакт з

різноманітними формами соціальних груп. Прикладом може слугувати будь – яка інтернет – спільнота за інтересами, де кожний учасник має свого віртуального двійника, в результаті чого йде становлення феномену множинної ідентичності. Важливість та актуальність цього феномену стрімко висувається в часи інформаційного суспільства сучасного типу. Людина, живучи в інформаційному потоці переживає розпад своєї цілісності через виникнення багатьох ідентичностей. Складність у цьому випадку полягає в тому, що дана проблематика не набуває рівня усвідомлення. В цьому складному світі індивіду важко адаптувати свою життєздатність, оскільки рівень свободи особистості набуває величезного розміру, тож відбувається суцільна ризома шляхів соціального руху, що ставить індивіда у стан невизначеності. І головне те, що людина, перебуваючи під впливом багатьох витоків інформаційного поля не бачить і навіть не сприймає дану проблему. Однак ситуація вимагає детального розгляду та аналізу, бо якщо раніше в людини був набір сталих цінностей, то в епоху суцільних трансформацій соціальні інститути, які відповідають за формування ідентичності індивіда, розпадаються та навіть не в змозі у певній мірі виконувати свої колишні функції. Виходячи з контексту Бірмінгемської школи дану проблематику висвітлили в конструктивній парадигмі. Один із впливових дослідників з питань множинної ідентичності С. Холл зазначив, що цей процес стає приводом до ініціювання появи можливості екзистенційного вибору. Відбувається стрімкий зріст особистої відповідальності, актуальність особистих рішень, які мотивовані лише власними потребами, тобто відсутні форми нав'язливих культурних стереотипів, що являє за собою позитивні наслідки від процесу само ідентифікації, динамізму інформаційного суспільства та нестабільності глобалізаційних процесів [5]. Вся культурна мережа комунікацій з її всебічною конфліктністю

зосереджується на індивідуальному рівні окремо взятої людини. Проблема виникає здебільшого в тому, що при слабкій обізнаності з цим явищем може призвести до розпаду людини як цілісної особистості. Це можна прослідкувати в зростанні присутності елементів девіації, психічних розладів тощо. Ці процеси, які пов'язані з кризою ідентичності, спонукають дослідників ставити акцент не на ідентичності, а на симулякрах [6], які являють собою ідентифікацію на незавершеному рівні. Проблематика самопізнання стосується передусім тієї людини, яка досягла високого рівня рефлексії, щоб абстрагуватися від основ своєї культурної традиції. Такий погляд на проблематику витікає з концепції культуро-генетичної теорії А.А. Пелипенка, згідно за якою історичний процес представлений поступовим руйнуванням початкового палеосинекризму [7, с.88], в процесі якого партиципація (екзистенційне приводнення) [8, с.64] до світових зв'язків і природних ритмів змінилась спочатку партиципацією до божественного, надприродного абсолюту. Потім був пройдений шлях способом заміни абсолюту на користь культурної традиції, а далі – до окремих культурних ідеологем та соціокультурних груп [7, с.418]. В ситуації епохи постмодернізму, свідомість починає фазу справжнісінького не вкорінення [7, с.396]. Згідно концепції, історичні формації супроводжуються появою трьох типів ментальності людини, які в еволюційному еквіваленті не змінюють один одного на проміжку історичного часу, а існують на даний момент одночасно. Перший тип ментальності ще переживає свою суцільну єдність з природою. Індивід не відчуває амбівалентність буття. Другий тип перебрав до своєї свідомості різноманітні культурні парадигми. Даний тип партиципував до соціального та божественного абсолюту, він бачив світ через призму світ як арену, де в запеклій боротьбі йде одвічне протистояння сил

Добра та Зла, Бога та Диявола, духовного та матеріального. Особистість – третій ментальний тип, з'являється в епоху паліата (осьового часу), але остаточно отримав своє власне оформлення лише за добу Відродження. Особистість схильна до крайніх форм відчуження. Маємо змогу спостерігати в третій ментальності переживання, які пов'язані з переживаннями щодо протиріч буття. Особистість вбирає в себе увесь досвід власної культури. Варто також зазначити, що в концепції відводиться чільне місце постмодерній особистості, яка є в процесі партиципації різних культурних парадигм. Постмодерний період характеризується скандальним набором характеристик, оскільки звичайна категорія суб'єктності заступається потоком бажань, імперсональних швидкостей та не концептуальних інтенсивностях. Світогляд сучасної постмодерної людини обходиться без міцних засад конструктивного світосприйняття, адже форми ідеологічного спрямування мають дуже розмиті кордони. В постмодерному світогляді відсутні будь – які прояви стійкого внутрішнього стрижня. Світовідчуття в своїй парадигмі несе характер неофаталізму, бо людина як така не відчуває себе причетною до формування своєї власної долі. Індивід втрачає роль господаря над подіями, він вірить у так звану гру щасливого випадку, несподіваного везіння. Мета або ж велика ціль в своєму значенні стають мізерними. Дані визначення нівелюються у тлумаченні високих цінностей. У наші часи ми здатні спостерігати тенденцію атрофії цілі та гіпертрофію засобів (П. Рікьор). Розчарування в постулатах вищих цінностей призводить до появи посиленої форми нігілізму та цинізму. Тобто криза ідентичності та постмодерністські трансформації стають причиною до формування цинізму. В підсумку ми отримуємо амбівалентну координату життєвих устремлінь. Складається ситуація таким чином, що одні відчувають

себе самотніми та відчуженими, тобто, а розумом руйнує своєрідну гармонію природного існування. Свідомість робить з людини якесь «аномальне явище» природи. Індивід походить на гротеск, іронію Всесвіту. Людина водночас є невід'ємною частиною природи, вона залежить від фізичних законів, з іншого боку – людина протидіє природі. Вона відділена від природи, хоча і є її частиною. Запрошена в цей світ випадково, людина мусить жити за волею випадку та проти своєї волі покинути цей світ. І оскільки людина має самосвідомість, вона бачить кінцевість свого існування. Тому людина живе у вічному роздвоєнні, вона не має змогу звільнитися від власного життя, ні з'єднатися у гармонію поряд з природою. Екзистенційні протиріччя призводять до порушень внутрішньої рівноваги. Це не означає, що внутрішня рівновага не може перебувати в стані стабільності. Душевний стан може бути відносно сталим, якщо проблеми знаходять своє адекватне вирішення. Однак стабільність внутрішнього спокою не означає пряме звільнення від роздвоєності, яка виникає кожного разу, коли змінюються передумови для цієї стабільності. В процесі встановлення людини як особистості, відносна стабільність зазвичай знаходиться кожний раз під новою загрозою. Людина в своїй історії змінює світ навколо себе, тим самим змінюючи саму себе. Її знання збільшуються в розмірах. Але чим більше людина пізнає, тим більше вона опиняється в стані повного невігластва. Індивід відчуває себе не тільки частиною певного роду, а й окремим суб'єктом. Тому звідси тільки посилюється самотність та ізолюваність. Тож люди об'єднуються в соціальні структури, стають сильнішими, вони мають змогу найкращим чином захищати себе. З одного боку таким чином людина досягає деякого ступеня свободи, а з іншого – людиною опановує страх перед цією свободою. Вміння збільшувати матеріальні блага значно зросли, але й одночасно індивід стає

жадібним егоїстом, рабом речей, які він створив. І коли кожний раз рівновага втрачається, людина шукає нові шляхи до так званої стабільності. Те, що інші називають природним прагненням людини йти у напрямок прогресу, означає лише спробу людини знайти більш нові та максимально зручні стани рівноваги. Нові форми рівноваги, які відкривалися людині певним чином не завжди підпадали під категорію лінії поступального розвитку. Часто нові досягнення призводили до суцільного регресу. Зазвичай людина, вимушена шукати нові шляхи, потрапляє у глухий кут, з якого доводиться виплутуватися навмання. Тому залишається тільки дивуватися тій обставині, що людина так чи інакше знаходить вихід зі свого скрутного становища. Дані роздуми приводять нас до ідеї, що не варто зводити поняття цинізму лише до негативної конотації. Щодо інших - то вони надають естетику речам низької природи (як це робили Маркіз де Сад чи більш пізній письменник Жан Жене).

Підводячи підсумки, слід зауважити, що повинна існувати якраз таки конотація здорового цинізму, коли цинік пройшовши етапи Просвітництва та школу постмодернізму, керуючись принципом все дозволено, здатен створювати зручні для себе точки опору. Таким чином, цинізм як форма саморефлексії відіграє значну роль у сучасній культурі. І ця форма зумовлена такими факторами як зростання відчуженості від природного початку, потім від культурної реальності, постмодерністський напад на організаційні принципи, відчуття безвиході в спробах знайти оптимальний варіант розвитку суспільства.

Література:

1. Ясперс, К. (1991), Истоки истории и ее цель. Смысл и назначение истории: пер. з нем. К. Ясперс. Москва. Политиздат, 28 – 288.

2. Бауман, З. Индивидуализированное общество З. Бауман; пер. з англ. под ред. В.Л. Иноземцева. *Москва: Логос*, 390.
3. Лосев А.Ф. (1994), История античной эстетики: софисты. Сократ. Платон. *М. Ладомир*, 714.
4. Слотердайк П. (2001) Критика цинического разума Пер. з нем. А.В. Перцева, - *Екатеринбург: Изд – во Урал. ун- та*, 584.
5. Холл С. Вопрос культурной идентичности .Художественная жизнь. [http://xz.gif./numbers/77 – 78/ hall/](http://xz.gif./numbers/77-78/hall/)
6. Малигина, И.В. (2012) Масова культура та казус самовизначення та нові ідентичності в старому одязі И.В. Малигина *Вестник МГУКИ*. № 6 (50). 21 – 25.
7. Пелипенко, А.А. (2007) Дуалістична революція та сенсогенез в історії: учебное пособие А.А. Пелипенко. *Москва: МГУКИ*, 434.
8. Леви – Брюль, (1994) Л. Первобытное мышление Л. Леви- Брюль Сверхестественное в первобытном мышление. *Москва*.

References:

1. Yaspers, K. (1991) Istoki istorii ta ii zeli. Smisl ta naznachenie istorii: per. z nemezkogo.[Origins of history. Aim and appointment of history]. *Moscow: Politizdat*, 28- 288 [in Russian].
2. Bauman, Z (2002) Individualisirovanoe odchestvo Z. Bauman: per z angl. Pod red. V.L. Inozemzova[The individualized Society]. *Moscow: Logos*, 390.[in Russian].
3. Losev A.F. (1994) Istoria antichnoi estetiki: Sofisty. Socrat. Platon. [. History of ancient aesthetics: Sophist. Socrates. Platon]. *Moscow: Ladomir*, 714.[in Russian].

4. Sloterdijk P. (2001) Kritika cinicheskogo razuma.[Critique of pure reason]. *Ekaterinburg: publishing house of the Ural University*. 584.[in Russian].
5. Khol S. (2015) Vopros kul'turnoy identichnosti. [Question of culture identification]. *Moscow ART Magazine*. no.77- 78. Retrieved from <http://xz.gif.ru/numbers/77-78/hall/>. [in Russian].
6. Maligina, I. V. (2012) Masova kul'tura ta kazus samovuznachenyia ta novi identichnosti v staromu odyazi [Popular culture and mishap of identification and new identichnosti in old clothes]. *Vesnik MGUKI*. no.6 (50). 21 – 25. [in Russian].
7. Pelipenko, A.A. (2007) Dualistichna Revoluzia ta sensogenes v istorii: uchebnoe posobie [Dualistic revolution and aim genesis in history]. *Moscow: MGUKI*, 434. [in Russian].
8. Levi - Brul, L. (1994) Pervobutnoe mushlenie [Prehistoric mind]. *Moscow*, [in Russian].